

דו"ח בנושא סקר מערות בתמיכת היוזמה לטקסונומיה בישראל

1. תקציר

במקביל למחקר מבוסס אוספים על מגוון המינים של עכבישים ממשפחת הרעדניים (Pholcidae) ותפוצתם הגיאוגרפית בישראל, ערכנו סקר מערות בתמיכת היוזמה לטקסונומיה בישראל. המחקר מבוצע על ידי שלמי אהרן, סטודנט לתואר שני באוניברסיטת בן גוריון בנגב, בהנחיית פרופ' יעל לובין, ד"ר מרב סיפן וד"ר אפרת גביש-רגב ובשיתוף פעולה עם המרכז לחקר מערות (מלח"ם) ועם ד"ר ברנהרד הובר (Dr. Bernhard A. Huber) מהמוזיאון הזואולוגי בבון, גרמניה, המומחה העולמי למשפחת הרעדניים. במשפחת הרעדניים למעלה מ-1300 מינים ב-90 סוגים, זוהי המשפחה השנייה במספר המינים הפולשים באירופה. לפי הקטלוג העולמי לעכבישים, רק שני מיני רעדניים מדווחים מישראל, אך מחקר מבוסס האוספים שערכנו מצביע על 12 מיני רעדניים שנאספו מישראל ומשתייכים לתשעה סוגים, ולשלוש תת-משפחות. מרעידן חום פס (*Holocnemus pluchei* (Scopoli, 1763) הוא הרעדן הנפוץ ביותר בישראל, בעוד שאר המינים נדירים יותר. מהסקרים שקיימנו עולה כי חמישה מיני רעדניים בישראל הם מינים ייחודיים למערות וסדקים, רק אחד מהם דווח קודם לכן מישראל. (*Hoplopholcus ceconii* Kulczyn'ski, 1908), בעוד ארבעה נוספים לא דווחו עד כה מישראל. מתוך הארבעה אחד הוא מין חדש למדע שאנו מתארים בימים אלו: *Artema* nov. sp. ("Artema nephilit"; זהות מין נוסף עדיין בבירור טקסונומי וייתכן שלא תואר בעבר: *Pholcus* sp.; ושני מינים נוספים מדווחים לראשונה מישראל: *Pholcus phalangioides* Thorell 1881; *A. doriai* Fuesslin, 1775. מכיוון שעיקר הרעדניים באוספים נאספו בין השנים 1940-1970 באיסופים אנקדוטיים, יש חשיבות רבה לאיסוף חומר טרי מהאזורים השונים של ישראל ומבתי הגידול הייחודיים כגון מערות וסדקים.

2. סקרי מערות

ערכנו שלושה סקרי מערות ברחבי ישראל בשלושה מועדים שונים: הסקר הראשון נערך בין ה-18-8 בספטמבר 2013, (יחד עם המומחה העולמי למשפחת הרעדניים, ד"ר הובר); הסקר השני נערך במהלך מרץ 2014 (6-14/3/2014, 17/3/2014, 21/3/2014, 31/3/2014, 6/4/2014); הסקר השלישי נערך במהלך מאי ויוני 2014 (22-30/5/2014, 1/6/2014, 6/6/2014, 16/6/2014, 22/6/2014) הדיגום נעשה בכ-40 מערות, בסדקים, ובסביבתם. המערות היו בשלושה גדלים שונים (קטנות, בינוניות וגדולות). בסקר בספטמבר ביקרנו רק במחצית מהמערות ובשני הסקרים הנוספים ביקרנו גם במערות נוספות שפאונת העכבישנים בהם לא נדגמה קודם לכן. במהלך הסקרים ערכנו חיפוש ידני של עכבישנים במערות ודיגום בעזרת מלכודות נפילה עם מי מלח. בכל מערה רשמנו מדדים שונים בעת הדיגום כמו אור וטמפרטורה בנוסף לתיעוד טמפרטורות רציף לאורך כל הסקר ממרץ ועד מאי בעזרת data-loggers.

3. רשימת המערות (* מערות בהן נערך רק חיפוש ויזואלי)

צפון: אזור הכנרת: מערות ברניקי (שלוש מערות) (32.777°N, 35.541°E); בור מים סוסיתא (35.6599°E, 32.7784°N); בונקר נטוש סוסיתא* (32.778°N, 35.6603°E). אזור הכרמל: מערת אורן (32.7145°N,

34.975°E; מערת אצבע (32.7120°N, 34.9748°E); חירבת רקית (32.7129°N, 35.0124°E). אזור הר
מירון וגליל: מערת שתולה (33.0873°N, 35.3169°E); מערות נחל יראון (שתי מערות), (35.4667°N,
 33.0679°E); מערת היונים סמוך למג'ד אל כרום (32.9236°N, 35.2168°E); מערת פלך, (32.9324°N,
 35.238°E). מרכז: מזרח: אזור הבקעה+נחל פרת: מערות נחל פרת (ארבע מערות), (31.833°N,
 35.303°-35.311°E); מערת אנדרטת הבקעה (32.0524°N, 35.4589°E); מכרה נעמה מכרה נטוש בבקעה*
 (31.9047°N, 35.481°E); מערת קומראן (31.7414°N, 35.4591°E). מערב: מערת בית עריף (סמוך
 לשהם) (32.0027°N, 34.9642°E); מערת אח (בית עריף סמוך לשהם) (32.0045°N, 34.9710°E); מערת
 תנשמת (בית עריף סמוך לשהם) (31.9993°N, 34.9680°E); מערת סלעית (בישוב), (32.2457°N,
 35.0465°E); מערת התאומים (31.7262°N, 35.0217°E); חירבת חרובה (סמוך למודיעין) - (31.9134°N,
 34.9608°E); מערות בית גוברין* (31.6008°N, 34.9018°E). דרום: אזור סדום: מערת ארובותיים
 (31.1016°N, 35.39°E); מערת סדום (31.0872°N, 35.3958°E); מערת מלח"ם (31.0764°N, 35.3973°E);
 מערת נזירים נאות הכיכר (30.991°N, 35.347°E). נגב: מערת טללים (30.9735°N, 34.7930°E); מערת
 אשלים (30.9434°N, 34.7391°E); מערת נזירים (סמוך לעבדת) (30.8244°N, 34.7628°E); בורות
 רמליה* (30.7931°N, 34.7551°E); מערת צבוע (31.2085°N, 35.2305°E); מערת נחל הבשור
 (30.9421°N, 34.6963°E). ערבה ואילת: מערת נחל צין* (30.9894°N, 35.3460°E); מערות עמודי עמרם
 (29.6510°N, 34.9337°E).

4. ממצאים ראשוניים

מצאנו עכבישאים מ- 13 משפחות: ארסניים (ששן חום) (Sicariidae), גבנניים (Uloboridae),
 גלגלניים (Araneidae), זאבניים (Lycosidae), הגוויתיים (Filistatidae), יורקניים (Scytodidae),
 כדורניים (Theridiidae), משפכניים (Agelenidae), ערסלניים (Linyphiidae), פרווניתיים
 (Theraphosidae), צלובשניים (Dysderidae), קטועניים (Gnaphosidae), רעדניים (Pholcidae).
 מהסקרים שקיימנו עולה כי חמישה מתוך 12 מיני רעדניים בישראל הם מינים חובבי מערות וסדקים:
Artema nov. sp. ("Artema nephilit"); *A. doriai* Thorell 1881; *Hoplopholcus ceconii*
 Kulczyn'ski, 1908; *Pholcus sp.*; *P. phalangioides* Fuesslin, 1775
 פרטים מארבעה סדרות עכבישנים נוספות: עקרבאים (Scorpiones), עקרבישאים (Amblypygi),
 אקריות (כולל קרציות Acari) וזוטקרבאים (Pseudoscorpiones), וממספר סדרות חרקים: חיפושיות,
 זנבזיפאים, בריומאים. לאחר סיום המיון וההגדרות לרמת המין נדווח על כל המינים ושיוכם הטקסונומי.

5. המשך העבודה

בימים אלו אנחנו מיינים את כל פרוקי הרגליים שנאספו. עכבישנים יוגדרו לרמת המין, ככל הניתן.
 מספר מינים חדשים למדע יתוארו בשנתיים הקרובות (עכבישאים, עקרבישאים). פרוקי-רגליים שאינם
 עכבישנים ימוינו לסדרות וישלחו למומחים להגדרה. המידע שנאסף בסקרים יפורסם לפחות בשלושה
 פרסומים נפרדים שיכללו רשימות מינים (בהכנה), תיאורים של מינים חדשים ותיאורים מחדש לפי
 הצורך, מפות תפוצה ומפתחות לזיהוי והגדרה.